

Громадянська та історична галузь

Модельні та навчальні програми освітньої галузі: компетентнісний потенціал.

Для викладання навчальних предметів у 5-х класах закладів загальної середньої освіти будуть використовуватись модельні навчальні програми, які розроблені на основі [Держстандарту](#) та мають гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» ([наказ МОН від 12.07.2021 № 795](#) зі змінами, внесеними наказами МОН [від 10.08.2021 №898](#), [від 29.09.2021 №1031](#), [від 13.12.2021 №1358](#), [від 02.02.2022 №96](#), [від 09.02.2022 №143](#), [від 11.04.2022 № 324](#)).

На основі модельної навчальної програми, шляхом упорядкування в логічній послідовності результатів навчання однієї або декількох освітніх галузей, заклади загальної середньої освіти можуть розробляти навчальні програми предметів, білінгвальних та інтегрованих курсів (відповідне рішення затверджується педагогічною радою).

Для викладання предметів громадянської та історичної галузей пропонуються наступні курси:

- «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас»;
- «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)»;
- «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс)».

[Перелік та зміст модельних навчальних програм громадянської та історичної галузі розташовано на сайті МОН України](#)

[МОДЕЛЬНІ НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ 5-9 КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ](#)

Яроменко Вікторія Іванівна, методист кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти одеської обласної ради», тренер НУШ

[Модельна навчальна програма – це документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета \(інтегрованого курсу\) та види навчальної діяльності учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством.](#)

Структура модельної навчальної програми

Вступна частина	Основна частина	Прикінцева частина
<ul style="list-style-type: none">• визначено мету, завдання, принципи, пріоритети викладання, структуру, шляхи реалізації програми та особливості організації освітнього процесу.	<ul style="list-style-type: none">• включає очікувані результати навчання учнів пропонує зміст навчального предмета та види навчальної діяльності.	<ul style="list-style-type: none">• зазначаються форми оцінювання результатів навчання, використання засобів навчання, додаткові компоненти.

[Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти](#)

[Громадянська та історична галузь ГІО «Навчально-методична скарбниця. НУШ 5-6 класи»](#)

Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу Нової української школи

А. Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас

[Модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти \(авт. Бурлака О. В., Власова Н. С., Желіба О. В., Майорський В. В., Піскарьова І. О., Щупак І. Я.\)](#)

Автори програми визначили головну мету та основні завдання дисципліни, окреслили особливості курсу: пропедевтичний та інтегрований характер, технологічний підхід до вивчення предмету.

Зміст навчального предмета складається зі вступу, чотирьох розділів та узагальнення. Він є основою для досягнення очікуваних результатів навчання.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності зорієнтовані на реалізацію компетентнісного потенціалу громадянської та історичної освітньої галузі, визначеного у Додатку 17 до Державного стандарту базової середньої освіти.

Загальний обсяг очікуваних результатів окреслено в орієнтирах для оцінювання згідно з Додатком 18 до Державного стандарту базової середньої освіти.

Під час організації навчальної діяльності учнів рекомендується реалізовувати діяльнісний та особистісно - орієнтований підходи та використовувати дослідницькі, проєктні, інтерактивні, дискусійні методи організації освітнього процесу.

Педагоги, керуючись принципами академічної свободи, можуть визначати конкретні форми та методи роботи, види пізнавальних завдань та необхідний час для досягнення очікуваних результатів навчання, зберігаючи загальну спрямованість роботи відповідно до компетентнісного підходу.

["Вступ до історії України та громадянської освіти" підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти \(авт. Щупак І.Я., Бурлака О.В., Піскарьова І.О., Посуцько А.С.\)](#)

[«Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти \(авт. Власов В.С., Гирич І.Б., Данилевська О.М.\)](#)

[«Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти \(авт. Сорочинська Н. М.\)](#)

[«Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти \(авт. Хлібовська Г.М., Крижановська М.С., Наумчук О.В.\)](#)

Громадянська та історична галузь

[Модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти \(авт. Желіба О. В., Мокрогуз О. П.\):](#)

Реалізація представленої програми спрямована на формування первинних знань про розвиток суспільства, громади, особи, про суспільне значення історії як науки і як живої пам'яті про життя людей у минулому.

Формування ключових компетентностей здійснюватиметься відповідно до Рекомендації Європейського Парламенту та Ради ЄС «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя». Також передбачається формування у здобувачів освіти предметних та наскрізних компетентностей.

Програма побудована з урахуванням дидактичних вимог до змісту освіти – принципів доступності, доцільності, достатності, послідовності, системності, україноцентризму, науковості та наступності у навчанні, зорієнтованості на діяльність та формування компетентностей. Структура курсу включає вступ і п'ять тем, при чому вчитель може доповнювати тематичні блоки відповідно до національного і місцевого територіальних вимірів, обирати форми і методи роботи. Також визначено зміст навчального предмету та очікувані результати навчання.

Автори запропонували види навчальної діяльності, які вчитель може використовувати під час проведення навчальних занять на власний розсуд. Розробники програми зазначають, що учитель самостійно визначає час для роботи над кожною темою програми, не порушуючи пропонованого змісту навчального предмета. А по завершенню окремих тем можна проводити уроки узагальнення та тематичного контролю.

Автори програми розробили і запропонували до використання орієнтовні критерії оцінювання результатів навчання учнів за 12-бальною шкалою.

Олександр Мокрогуз
Алла Ермоленко

[«Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти \(авт. Мокрогуз О. П., Ермоленко А. П.\)](#)

[Навчальний посібник "Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас", частина I-II \(авт. Желіба О.В., Мокрогуз О.П.\)](#)

[Навчальний посібник "Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас", частина III-IV \(авт. Желіба О.В., Мокрогуз О.П.\)](#)

Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу Нової української школи

[Модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти \(авт: Бакка Т.В., Желіба О.В., Мелешенко Т.В., Щупак І.Я.\).](#)

Курс «Вступ до історії України та громадянської освіти» є інтегрованим, в ньому реалізуються вимоги до орієнтованих результатів навчання громадянської та історичної освітньої галузі адаптаційного циклу навчання.

Автори програми визначили перелік умінь, що розвиваються на доступних для розуміння учнів прикладах встановлення причинно-наслідкових зв'язків, проявів присутності минулого в сьогоденні, аналізу джерел тощо.

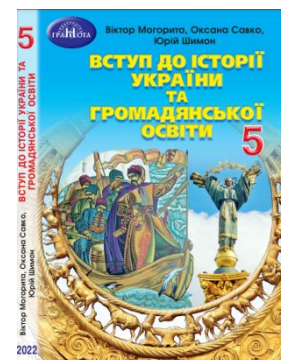
Передбачено продовження розвитку компетентностей, які вже сформовані в початковій школі, та визначено очікувані результати, які згідно з вимогами стандарту мають бути досягнуті по закінченню адаптаційного циклу навчання у 6 класі. У 5 класі досягаються на базовому рівні, а у 6 класі продовжують поглиблюватися. Програма побудована з урахуванням принципів доступності, доцільності, достатності, послідовності, системності, україноцентризму, науковості та наступності в навчанні, зорієнтованості на діяльність і формування компетентностей.

В основній частині програми виділено очікувані результати, зміст навчального предмета та види навчальної діяльності. Передбачається отримання громадянсько-історичних знань з чотирьох розділів програми.

Вчителі можуть самостійно визначати назву теми, кількість і перелік питань до кожного уроку в залежності від умов організації освітнього процесу в їх закладі освіти, пізнавальних можливостей класу та власного підходу педагога до викладання предмету.

[«Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти \(авт. Бакка Т. В., Желіба О. В., Мелешенко Т. В., Ашортія Є. Д.\)](#)

[«Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти \(авт. Могорита В. М., Савко О. В., Шимон Ю. Ю.\)](#)

[Модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти \(авт. Гісем О.В., Мартинюк О.О.\)](#)

Громадянська та історична галузь

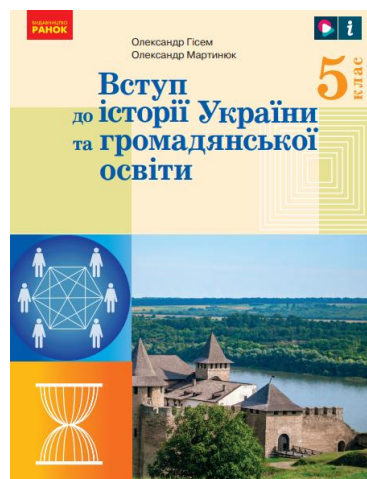
Автори програми визначили мету вивчення дисципліни, ключові та предметні компетентності, а також наскрізні уміння, які мають бути сформовані під час вивчення курсу. В очікуваних результатах звертається вага на формування первинних уявлень про те, як мислити історико-хронологічно, геопросторово, критично, системно, розуміти множинність трактувань минулого й сучасного, дотримуватися принципів демократії та правових норм.

Курс складається зі вступу та шести розділів. Основна частина програми містить: очікувані результати навчання, в яких визначено обсяг того, що необхідно знати, розуміти й уміти учням та ученицям для формування в них компетентнісного потенціалу і наскрізних умінь відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти; зміст навчального предмета; види навчальної діяльності (фронтальні, індивідуальні та групові).

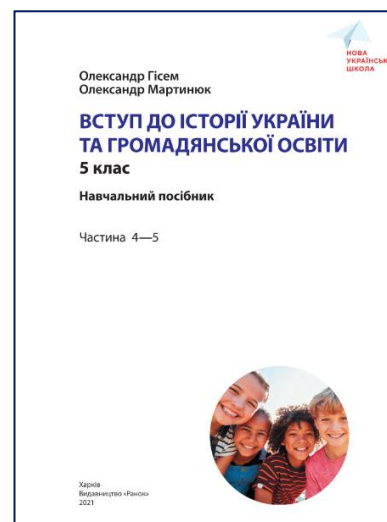
Користуючись цією програмою вчитель може самостійно обрати індивідуальні, групові форми роботи на уроці, пропонувати власні завдання.

Також передбачається самостійне визначення вчителем тривалості опрацювання окремих розділів. Орієнтовно на кожен семестр припадає три розділи. Наприкінці вивчення кожного розділу передбачено узагальнення і тематичний контроль, форму якого обирає вчитель/вчителька.

Для вчителів передбачено можливість самостійно доповнювати зміст курсу відповідними персоналіями та краєзнавчим матеріалом.

[«Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти \(авт. Гісем О. В., Мартинюк О. О.\)](#)

[Навчальний посібник "Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас", частина IV-V \(авт. Гісем О.О., Мартинюк О.О.\)](#)

[Календарно-тематичне планування](#)

Б. Досліджуємо історію і суспільство.

5-6 класи (інтегрований курс)

[Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи \(інтегрований курс\)» для закладів загальної середньої освіти \(авт. Васильків І. Д., Димій І. С., Шеремета Р. В.\).](#)

Інтегрований курс «Досліджуємо історію і суспільство» базується на ціннісних орієнтирах, компетентнісний потенціал курсу відповідає переліку ключових компетентностей та наскрізних умінь, передбачених пунктами 7–9 Державного стандарту базової середньої освіти. Автори визначили мету та завдання курсу, акцентували увагу на тому, що запропонована програма курсу ґрунтується на принципах наступності та концентричності.

Принцип наступності реалізується через знайомство з основною суспільствознавчою інформацією, необхідною для формування свідомого громадянина, пізнання своєї родини, громади, себе, отримання знань про успішних і відомих вихідців з України та їх досягнення, опанування інформації про минуле України від найдавніших часів до сьогодення за лінійним принципом, оглядово.

Принцип концентричності складається з двох міні-концентрів: інтеграція історії, громадянської освіти і права («Ми в державі», Ми в суспільстві), «Україна і світ: приклади успіху»; «Україна: від давнього минулого нашої держави до успіху в сьогоденні».

Курс для 5 класу складається з чотирьох модулів. Час, необхідний для вивчення певного розділу (модуля), уроки практичної роботи, уроки узагальнення знань та тематичного оцінювання педагога визначають самостійно, орієнтуючись на можливості конкретного класу.

[«Досліджуємо історію і суспільство» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти \(авт. Васильків І. Д., Басюк О. Я., Гінкул Г. С., Грисюк Л. А., Димій І. С., Іртіщева О. А., Костікова М. І., Паршин І. Л., Шеремета Р. В.\)](#)

[Навчальний посібник "Досліджуємо історію і суспільство. 5 клас \(інтегрований курс\)", частина I \(авт. Васильків І.Д., Басюк О.Я., Гінкул Г.С., Грисюк Л.А., Димій І.С., Іртіщева О.А., Костікова М.І., Паршин І.Л., Шеремета Р.В.\)](#)

[Методичні матеріали, частина I \(авт. Васильків І.Д. та ін.\)](#)

[Навчальний посібник "Досліджуємо історію і суспільство. 5 клас \(інтегрований курс\)", частина II \(авт. Васильків І.Д., Басюк О.Я., Гінкул Г.С., Грисюк Л.А., Димій І.С., Іртіщева О.А., Костікова М.І., Паршин І.Л., Шеремета Р.В.\)](#)

[Методичні матеріали, частина II \(авт. Васильків І.Д. та ін.\)](#)

["Досліджуємо історію і суспільство" робочий зошит, частина для ознайомлення \(авт. Васильків І.Д., Басюк О.Я., Гінкул Г.С., Грисюк Л.А., Димій І.С., Іртіщева О.А., Костікова М.І., Паршин І.Л., Шеремета Р.В.\)](#)

[Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи \(інтегрований курс\)» для закладів загальної середньої освіти \(авт. Пометун О. І., Ремех Т. О., Малієнко Ю. Б., Мороз П. В.\).](#)

Громадянська та історична галузь

Інтегрований курс «Досліджуємо історію і суспільство» належить до адаптаційного циклу базової середньої освіти і спрямований на реалізацію наступності між початковою і базовою середньою освітою та подальшого інтегрування предметів і курсів громадянської та історичної освітньої галузі у 7–9 класах. Автори визначили освітню мету та завдання курсу, що відображають вміння і якості особистості (компетентності), які мають бути сформовані через діяльність. Пріоритетами викладання курсу визначено надання учням цілеспрямованого і змістовного навчального досвіду, що відобразить історичні й сучасні суспільні реалії та уможливіє розвиток відповідних якостей особистості та її компетентностей.

Визначено психолого-дидактичні характеристики курсу: побудова змісту на основі міжпредметної, внутрішньогалузевої і міжгалузевої інтеграції; розкриття, конкретизація громадянсько-історичного змісту програми на прикладах конкретного історичного матеріалу; інтеграція як основа досягнення очікуваних результатів відбувається не лише через зміст, а й види діяльності учнів; зміст викладається і систематизується за проблемно-тематичним принципом; людиноцентризм; практична спрямованість курсу. У п'ятому класі курс має пропедевтичний (вступний) характер, тому історичні події та явища, життєдіяльність людей, суспільний устрій та відносини досліджуються учнями фрагментарно, основна увага зосереджується на формуванні в учнів початкових уявлень про минуле й сьогодення, елементарних умінь роботи з різноманітними джерелами.

Досліджуємо історію і суспільство

Підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти

[«Досліджуємо історію і суспільство» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти \(авт. Пометун О. І., Малієнко Ю. Б., Ремех Т. О.\)](#)

[«Досліджуємо історію і суспільство» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти \(авт. Мороз П. В., Мороз І. В., Моцак С. І.\)](#)

Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу Нової української школи

Курс «Досліджуємо історію і суспільство» для 5 класу складається з п'яти розділів з дотриманням наступної логіки викладення матеріалу:

– рух учнів від історичної конкретики – до узагальнення на сучасному матеріалі;
– системне просування учнів в опануванні певною кількістю теоретичних знань і способів діяльності для підвищення рівня сформованості ключових компетентностей та наскрізних умінь.

У структурі програми виділено очікувані результати навчання, зміст інтегрованого курсу та види навчальної діяльності учнів, що включають практичні та творчі завдання, обговорення та дискусії, завдання для розвитку критичного та системного мислення, проєкту діяльність.

Під час організації освітнього процесу варто застосовувати активні та інтерактивні технології, засоби суб'єктної взаємодії, створювати позитивну атмосферу навчання та ефективно освітнє середовище.

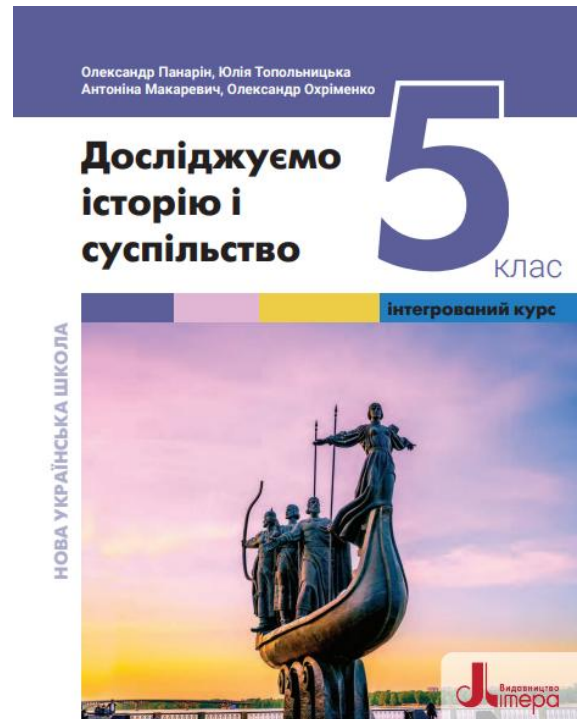
Вчитель може самостійно здійснювати розподіл годин на вивчення окремих розділів, визначати назви тем та обирати методи і прийоми роботи на уроці.

[Методичний посібник "Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання історії України в основній школі"](#) (авт. Мороз П. В.)

[Практикум "Історія України в джерелах"](#) (авт. Мороз П. В., Мороз І. В., Власов В. С.)

[Методичні рекомендації з викладання в 5 класі закладів загальної середньої освіти інтегрованого курсу «Досліджуємо історію і суспільство»](#)

[Календарно-тематичне планування Календарно-тематичне планування Навчальний посібник "Досліджуємо історію і суспільство. 5 клас \(інтегрований курс\)", частина I](#) (авт. Мороз П.В., Мороз І.В.)

[«Досліджуємо історію і суспільство» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти](#) (авт. Панарін О. Є., Топольницька Ю. А., Макаревич А. С., Охріменко О. С.)

[Навчальний посібник "Досліджуємо історію і суспільство. 5 клас \(інтегрований курс\)", частина II](#) (авт. Мороз П.В., Мороз І.В.)

[Навчальний посібник "Досліджуємо історію і суспільство. 5 клас \(інтегрований курс\)", частина III](#) (авт. Мороз П.В., Мороз І.В.)

[Навчальний посібник "Досліджуємо історію і суспільство. 5 клас \(інтегрований курс\)", частина IV](#) (авт. Мороз П.В., Мороз І.В.)

[методичний посібник "Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всевітньої історії в основній школі"](#) (авт. Мороз П. В., Мороз І. В.)

Громадянська та історична галузь

Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5–6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гісем О. В., Мартинюк О. О., Гісем О. О., Охредько О. Е.)

Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство» (інтегрований курс) розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти і є основою для подальшого інтегрування предметів і курсів громадянської та історичної галузі. Автори визначили мету та завдання курсу, світоглядні принципи та ціннісні орієнтири, детально окреслили обов'язкові результати навчання, ключові та предметні компетентності, наскрізні вміння.

Програма побудована за принципами україноцентризму, науковості, доступності, системності, спадкоємності та має елементи як пропедевтичного так і інтегрованого систематичного курсу історії та суспільствознавства. У програмі для п'ятого класу виділено вступ та чотири розділи, передбачено уроки узагальнення та тематичного контролю. Педагоги самостійно визначають тривалість вивчення кожного окремого розділу та можуть змінити порядок їх вивчення.

Також вчителі можуть скористатися можливістю використовувати як пряму, так і зворотню хронологію, планувати вивчення інших (не тільки визначених у програмі) історичних осіб, подій, пам'яток, акцентуючи увагу на розумінні історії України та загальноосвітніх суспільних процесах.

Серед шляхів реалізації програми зазначаються наступні: використання активних та інтерактивних методів навчання, поєднання офлайн та онлайн засобів, створення позитивної атмосфери з урахуванням досвіду як дітей так і педагогів. Слід зазначити, що професійна діяльність педагогів не має обмежуватися тільки пропонованими методами, бажано застосовувати власні, експериментальні, творчі форми.

Структура програми

Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5–6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гісем О. В., Мартинюк О. О., Гісем О. О., Охредько О. Е.)

Предметні компетентності:

Хронологічна компетентність — уміння орієнтуватися в історичному часі, астановлювати близькі та далекі причинно-наслідкові зв'язки, розглядати суспільні явища в конкретно-історичних умовах, виявляти зміни і тійлість життя суспільства.

Просторова компетентність — уміння орієнтуватися в історичному просторі та знаходити взаємозв'язки в розвитку суспільства, господарства, культури й природного довкілля.

Інформаційна компетентність — уміння працювати з джерелами історичної інформації, інтерпретувати зміст джерел, визначати їхню надійність, виявляти і критично аналізувати розбіжності в позиціях авторів джерел.

Логічна компетентність — уміння визначати та застосовувати теоретичні поняття для аналізу й пояснення історичних подій і явищ, ставити запитання та шукати відповіді, розуміти множинність трактувань минулого та зіставляти різні його інтерпретації.

Аксіологічна компетентність — уміння формулювати оцінку історичних подій та історичних постатей, утворювати до цінностей та уявляти відповідного часу або відповідної групи людей, осмислювати зв'язки між історією і сучасним життям.

В основі формування компетентностей учнів та учениць покладено:

- досвід учнів та учениць як здобувачів освіти;
- потреби учнів та учениць, що мотивують до навчання;
- знання та вміння учнів та учениць, набуті в освітньому середовищі (у школі, родині) та соціальних ситуаціях.

Додаток до інформаційно-методичного посібника «Нова українська школа на засадах єдності цінностей, змісту і форми: громадянська та історична освітня галузь. 5 клас»

Вступ

- Розділ I. Людина, суспільство, історія
- Розділ II. Стадії розвитку суспільства. Історичний процес. Час в історії
- Розділ III. Людина у просторі життєдіяльності. Історичний простір. Історичне мислення
- Розділ IV. Інформація та її цінність. Історичні джерела. Сучасні підходи до дослідження і вивчення
- Розділ V. Первісні часи: людина, громада, зародження суспільства
- Розділ VI. Зародження перших цивілізацій. Людина і держава. Українські землі на зорі цивілізаційного розвитку
- Розділ VII. Розквіт перших цивілізацій держав та їхній вплив на територію України
- Розділ VIII. Античний світ: зародження демократії. Античність на українських землях

Шляхи реалізації програми

Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5–6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гісем О. В., Мартинюк О. О., Гісем О. О., Охредько О. Е.)

Учитель/вчителька може самостійно комбінувати запропоновані види або обирати власні.

Програма надає вчителю/вчительці широкі можливості для самостійного наповнення навчальної роботи змістом відповідно до конкретних умов, залишає простір для самостійних дій щодо форм і методів навчальної роботи.

У програмі немає розподілу навчальних годин за розділами.

Учитель/вчителька самостійно визначає тривалість опрацювання того чи іншого розділу.

Наприкінці вивчення кожного розділу передбачено узагальнення і тематичний контроль, форму якого обирає вчитель/вчителька.

За потреби вчитель/вчителька може змінити порядок розділів програми, використовувати як пряму, так і зворотню хронологію, планувати вивчення інших (не тільки визначених у програмі) історичних осіб, подій, пам'яток, акцентуючи увагу на розумінні історії України та загальноосвітніх суспільних процесах.

Програма надає вчителю/вчительці широкі можливості для самостійного наповнення навчальної роботи змістом відповідно до конкретних умов, залишає простір для самостійних дій щодо форм і методів навчальної роботи.

Додаток до інформаційно-методичного посібника «Нова українська школа на засадах єдності цінностей, змісту і форми: громадянська та історична освітня галузь. 5 клас»

Реалізація курсу можлива за рахунок використання активних методів навчання, особливо інтерактивних.

Учні та учениці мають поєднувати як урочну, так і позаурочну діяльність із використанням офлайн та онлайн засобів навчання.

Навчання має поєднувати індивідуальну роботу поряд із груповою в усіх формах (парна, малі та великі групи).

Курс поєднує теоретичну та практичну роботу шляхом проведення творчих, практичних та лабораторних робіт.

Навчання має базуватися на позитивній атмосфері з урахуванням досвіду як дітей, так і педагогів.

Знайомство з розвитком суспільства бажано проводити на основі життєвих ситуацій, кейсів реальних подій за допомогою аналізу, ролевих і ситуаційних ігор, форум-театру та інших методів.

Діяльність учителя/вчительки не має обмежуватися тільки пропонованими методами, бажано застосовувати власні, експериментальні, творчі форми.

В. Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс).

[Модельна навчальна програма «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи \(інтегрований курс\)» для закладів загальної середньої освіти \(авт. Власова Н. С., Желіба О. В., Кронгауз В. В., Секиринський Д. О., Щупак І.Я.\);](#)

Модельна навчальна програма узагальнює і поглиблює знання учнів про суспільне життя людини, здобуті в початковій школі, та є основою для вивчення історії та громадянської освіти у 7–9 класах.

Мета курсу спрямована на ознайомлення учнів з історією і суспільством в минулому і сьогодні, а також на формування загальнолюдських цінностей. Відповідно до мети було деталізовано і завдання курсу.

Автори програми звертають увагу на те, що пропедевтичний характер курсу зумовлює жорсткі обмеження в обсягах і змісті навчального матеріалу.

Тому розуміння учнями основних понять історії та громадянської освіти має формуватися за допомогою адаптованих до віку учнів коротких характеристик суспільних інституцій у їх розвитку та найбільш значимих для людства, українського суспільства, територіальної громади історичних процесів та постатей. Інтеграція знань з історії та громадянської освіти забезпечується шляхом ознайомлення із витоками найважливіших елементів суспільного життя та основними соціальними змінами.

У структурі курсу поєднуються лінійний і концентричний підходи. Реалізація змісту програми спрямована на формування історико-хронологічного, гео-просторового, критичного та системного мислення. Пропонований зміст навчання та види навчальної діяльності є орієнтовними.

[«Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти \(авт. Щупак І. Я., Власова Н. С., Секиринський Д. О., Кронгауз В. О., Павловська-Кравчук В. А.\)](#)

[Навчальний посібник «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5 клас \(інтегрований курс\)», частина 1 \(авт. Власова Н.С., Кронгауз В.О., Секиринський Д.О., Павловська - Кравчук В.А., Щупак І.Я.\)](#)

Вчитель може враховувати пропозиції повністю або частково, а також модифікувати змістову частину відповідно до інтересів і здібностей учнів, освітніх завдань, Освітньої програми та матеріальних умов навчального закладу.

Громадянська та історична галузь

Модельна навчальна програма «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Мудрий М. М., Селіваненко В. В.)

«Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти, частина I (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

Методичні матеріали: уроки 1-4, вересень, (авт. (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

Методичні матеріали: уроки 5-8, жовтень, (авт. (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

«Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти, частина II (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

Методичні матеріали: уроки 9-13, листопад-грудень (авт. (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

«Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти, частина III (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

Методичні матеріали: уроки 14-16, січень (авт. (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

Методичні матеріали: уроки 17-18, лютий (авт. (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

Методичні матеріали: уроки 19-20, березень (авт. (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

«Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти, частина IV (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

Методичні матеріали: уроки 1-4, вересень, (авт. (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

Методичні матеріали: уроки 5-8, жовтень, (авт. (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

Методичні матеріали: уроки 9-13, листопад-грудень (авт. (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

Методичні матеріали: уроки 14-16, січень (авт. (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

Методичні матеріали: уроки 17-18, лютий (авт. (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

Методичні матеріали: уроки 19-20, березень (авт. (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

«Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)

«Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Панарін О. С., Макаревич А. С., Топольницька Ю. А., Охріменко О. С.)

Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу Нової української школи

[Модельна навчальна програма «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи \(інтегрований курс\)» для закладів загальної середньої освіти \(авт. Даниленко В. М., Гісем О. В., Мартинюк О. О., Охредько О. Е., Тарасюк Т. Д.\)](#)

Курс має на меті реалізувати ідею поєднання національної і всесвітньої історії, складових громадянської освіти в єдине ціле, щоб показати місце України у глобальному світі, розкрити сам процес її інтеграції до світового співтовариства, характеризувати тотожність, нерозривність, взаємовплив ключових соціальних, політичних, економічних та культурних процесів в Україні та Європі; сприяти формуванню в учнів та учениць толерантності, загальнолюдських цінностей на засадах патріотизму й гідності, поваги до прав і свобод людини та визнання цінності верховенства права.

Завдання курсу — підготувати здобувачів освіти до усвідомленого вивчення історії та громадянської освіти, сформуванню базові поняття і навички дослідницької діяльності відповідно до вікових особливостей, спонукати до практичного використання, творчого втілення набутих компетентностей для всебічного розвитку в умовах глобалізованого суспільства, стимулювання саморозвитку та пізнавальної активності.

Відповідно запропонований навчальний курс базується на таких світоглядних принципах і ціннісних орієнтирах: утвердження морально-етичних (гідність, рівність, справедливість, толерантність та культурне різноманіття, турбота, чесність, довіра, любов), соціально-правових (верховенство права, нетерпимість до корупції та фаворитизму, патріотизм, екологічно-етична цінність, соціальна відповідальність) та особистісно зорієнтованих цінностей (самореалізація, лідерство, свобода, активна громадська позиція).

Зміст курсу структурований за проблемно-тематичним принципом.

Структура програми

Модельна навчальна програма «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Даниленко В. М., Гісем О. В., Мартинюк О. О., Охредько О. Е., Тарасюк Т. Д.)

Предметні компетентності:

Хронологічна компетентність — уміня орієнтуватися в історичному часі, встановлювати близькі та далекі причинно-наслідкові зв'язи, розглядати суспільні явища в конкретно-історичних умовах, виявляти зміни і тяглість життя суспільства.

Просторова компетентність — уміня орієнтуватися в історичному просторі та знаходити взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури й природного довкілля.

Інформаційна компетентність — уміня працювати з джерелами історичної інформації, інтерпретувати зміст джерел, визначати їхню надійність, виявляти і критично аналізувати розбіжності в позиціях авторів джерел.

Логічна компетентність — уміня визначати та застосовувати теоретичні поняття для аналізу й пояснення історичних подій і явищ, ставити запитання та шукати відповіді, розуміти міражність трактувань минулого та застосовувати різні його інтерпретації.

Аксіологічна компетентність — уміня формувати оцінку історичних подій та історичних постатей, уголосно до цінностей та уявленню відповідного часу або віднощів до групи людей, осмислювати зв'язки між історією і сучасним життям.

У викладанні курсу пріоритетними є:

формування інтересу до навчального курсу; опрацювання базовими методами дослідження історичних і суспільних процесів; набути знання про події, явища, тенденції в розвитку України та світу; подальший розвиток історичного, критичного і творчого мислення, здатності уявляти зв'язки між історичними процесами і проблемами, що стоять перед країною і світом; уміня формувати та обстоювати власні погляди; ознайомлення з культурними надбаннями, зокрема із цінностями та історико-культурними традиціями українського та інших народів; доповнення національного іміджу України; поглиблення доцільності символів України в гармонічному поєднанні з національними та загальнолюдськими цінностями; досягнення очікуваних результатів через діяльність (індивідуальну, командну, групову, проектну, творчу тощо).

Додаток до інформаційно-методичного посібника «Нова українська школа на засадах єдності цінностей, змісту і форми громадянська та історична освітня галузь. 5 клас»

5 клас

Вступ
Розділ I. Людина у світі. Суспільство
Розділ II. Історія. Сучасні підходи до вивчення історії та суспільства. Історичні джерела. Історичне мислення
Розділ III. Час і простір в історії. Стадії розвитку суспільства
Розділ IV. Життя людей і розвиток людського суспільства за Первісних часів в Україні та світі

6 клас

Вступ
Розділ V. Світ і Україна на зорі цивілізаційного розвитку
Розділ VI. Творення нових форм суспільного і господарського життя. Спільноти на території України та їхні відносини з цивілізаціями Сходу
Розділ VII. Антична цивілізація та навколишній світ. Суспільства на українських землях
Підсумки

Шляхи реалізації програми

Модельна навчальна програма «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Даниленко В. М., Гісем О. В., Мартинюк О. О., Охредько О. Е., Тарасюк Т. Д.)

Програма орієнтує учасників освітнього процесу на результативну діяльність.

Визначені у програмі результати, будуть досяжними тільки за умови залучення учнів та учениць до різних видів навчальної діяльності. Успішність роботи вчителя/вчителька за цією програмою залежатиме від умінь:

- налагодити творчу роботу учнів та учениць з орієнтацією на формування ключових і предметних компетентностей;
- підтримувати сталу пізнавальну активність учнів та учениць і творчу діяльність;
- широко використовувати міжпредметні зв'язки;
- забезпечити соціальну активність молодих людей як особистостей;
- застосовувати власні, експериментальні, творчі форми роботи.

Програма надає вчителю/вчительці широкі можливості для самостійного наповнення навчальної роботи змістом відповідно до конкретних умов, залишає простір для самостійних дій щодо форм і методів навчальної роботи.

Додаток до інформаційно-методичного посібника «Нова українська школа на засадах єдності цінностей, змісту і форми громадянська та історична освітня галузь. 5 клас»

Використання активних (інтерактивних) методів навчання; поєднання індивідуальної роботи з груповими формами (парна, малі та великі групи);

Поєднання як урочної, так і позаурочної діяльності з використанням офлайн- та онлайн-засобів навчання;

Використання підручника й додаткових матеріалів, а також самостійний пошук інформації учнями та ученицями, у тому числі в інтернеті;

Доцільно активно використовувати дослідницьку роботу, реалізувати учнівські проекти, практичні та лабораторні роботи;

Навчання має базуватися на позитивній атмосфері із урахуванням досвіду як дітей, так і педагогів;

Ключову увагу слід приділяти розвитку критичного мислення;

Матеріали з громадянської освіти бажано реалізувати на основі життєвих ситуацій, кейсів реальних подій за допомогою аналізу, ролевих і ситуаційних ігор, форум-театру та інших методів.

Громадянська та історична галузь

Навчально - методичні матеріали для вчителів, електронні версії підручників та робочі зошити для учнів можна знайти на сайтах видавництв, які співпрацювали з авторськими колективами – розробниками програм та навчально-методичних матеріалів:

- Український освітянський видавничий центр «ОРІОН»
<https://www.orioncentr.com.ua/>
- Видавництво «Ранок»
<https://www.ranok.com.ua/>
- Видавництво ТзОВ «АСТОН»
<https://aston.te.ua/catalog/nush/>
- Видавничий дім «Освіта»
<http://www.osvita-dim.com.ua/>
- Видавництво «Педагогічна думка»
<http://peddumka.edukit.kiev.ua/>
- Видавництво «Світич»
<https://svitdovkola.org/books/uis5>

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898.
URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
2. Модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти (авт. Бурлака О. В., Власова Н. С., Желіба О. В., Майорський В. В., Піскарьова І. О., Щупак І. Я.)
3. Модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти (авт. Желіба О. В., Мокрогуз О. П.);
4. Модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти (авт: Бакка Т.В., Желіба О.В., Мелешенко Т.В., Щупак І.Я.).
5. Модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гісем О.В., Мартинюк О.О.)
6. Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Васильків І. Д., Димій І. С., Шеремета Р. В.).
7. Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Пометун О. І., Ремех Т. О., Малієнко Ю. Б., Мороз П. В.).
8. Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гісем О. В., Мартинюк О. О., Гісем О. О., Охредько О. Е.)
9. Модельна навчальна програма «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Власова Н. С., Желіба О. В., Кронгауз В. В., Секиринський Д. О., Щупак І.Я.);
10. Модельна навчальна програма «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Кафтан М. В., Козорог О.Г., Костюк І. А., Мудрий М. М., Селіваненко В. В.)
11. Модельна навчальна програма «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Даниленко В. М., Гісем О. В., Мартинюк О. О., Охредько О. Е., Тарасюк Т. Д.)

Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу Нової української школи

12. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти
13. "Вступ до історії України та громадянської освіти" підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Щупак І.Я., Бурлака О.В., Піскарьова І.О., Посунько А.С.)
14. «Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Власов В.С., Гирич І.Б., Данилевська О.М.)
15. «Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Сорочинська Н. М.)
16. «Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Хлібовська Г.М., Крижановська М.Є., Наумчук О.В.)
17. «Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Мокрогуз О. П., Єрмоленко А. П.)
18. «Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Бакка Т. В., Желіба О. В., Мелещенко Т. В., Ашортія Є. Д.)
19. «Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Могорита В. М., Савко О. В., Шимон Ю. Ю.)
20. «Вступ до історії України та громадянської освіти» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Гісем О. В., Мартинюк О. О.)
21. «Досліджуємо історію і суспільство» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Васильків І. Д., Басюк О. Я., Гінкул Г. С., Грисюк Л. А., Димій І. С., Іртищева О. А., Костікова М. І., Паршин І. Л., Шеремета Р. В.)
22. «Досліджуємо історію і суспільство» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Пометун О. І., Малієнко Ю. Б., Ремех Т. О.)
23. «Досліджуємо історію і суспільство» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Мороз П. В., Мороз І. В., Моцак С. І)
24. «Досліджуємо історію і суспільство» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Панарін О. Є., Топольницька Ю. А., Макаревич А. С., Охріменко О. С.)
25. «Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Щупак І. Я., Власова Н. С., Секиринський Д. О., Кронгауз В. О., Павловська-Кравчук В. А.)
26. Навчальний посібник «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5 клас (інтегрований курс)", частина 1 (авт. Власова Н.С., Кронгауз В.О., Секиринський Д.О., Павловська - Кравчук В.А., Щупак І.Я.)
27. «Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Кафтан М. В., Козорог О. Г., Костюк І. А., Селіваненко В. В., Цеунов І. А.)
28. «Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Панарін О. Є., Макаревич А. С., Топольницька Ю. А., Охріменко О. С.)